

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

hbo-bacheloropleiding
Sociaal-Juridische Dienstverlening
voltijd/deeltijd

Hogeschool Leiden

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

hbo-bacheloropleiding
Sociaal-Juridische Dienstverlening
voltijd/deeltijd

Hogeschool Leiden

CROHO nr. 34641

Hobéon Certificering

Datum

13 december 2012

Auditteam

de heer drs. G.J. Stoltenborg

mevrouw mr. N. Catthoor

de heer drs. J.A. Waal

mevrouw M. Knevel

Secretaris

de heer drs. G.W.M.C. Broers

INHOUDSOPGAVE

1.	BASISGEGEVENS	1
2.	SAMENVATTING	3
3.	INLEIDING	5
4.	OORDELEN OP NIVEAU VAN DE STANDAARDEN	7
5.	ALGEMEEN EINDOORDEEL	25
6.	AANBEVELINGEN	27
	BIJLAGE I Scoretabel	29
	BIJLAGE II Opleidingsspecifieke eindkwalificaties	31
	BIJLAGE III Schematisch overzicht opleidingsprogramma	32
	BIJLAGE IV Programma, werkwijze en beslisregels	35
	BIJLAGE V Lijst geraadpleegde documenten	41
	BIJLAGE VI Overzicht auditteam	44

1. BASISGEGEVENS

Basisgegevens hbo-bacheloropleiding voltijd, deeltijd.

NAAM INSTELLING	Hogeschool Leiden
status instelling (bekostigd of rechtspersoon voor hoger onderwijs)	Bekostigd
resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	2 november instellingstoets, 10 en 11 december 2012 tweede bezoek
NAAM OPLEIDING (zoals in croho)	Sociaal Juridische Dienstverlening
registratienummer croho	34641
domein/sector croho	HEO / Gedrag en Maatschappij
oriëntatie opleiding (hbo – wo)	HBO
niveau opleiding (associate degree – bachelor – master)	Bachelor
graad en titel	Bachelor of Laws
aantal studiepunten (ec's)	240
afstudeerrichtingen	niet van toepassing
onderwijsvorm(en) ¹	Competentiegericht onderwijs
locatie(s)	Leiden
variant(en)	VT en DT
relevante lectoraten	Kenniskring Cluster Management & Bedrijf
datum audit / opleidingsbeoordeling	20 september 2012

¹ Hieronder worden bijvoorbeeld verstaan: afstandsonderwijs, werkplekgerelateerd onderwijs, flexibel onderwijs, competentiegericht onderwijs of onderwijs voor excellente studenten.

Basisgegevens hbo-bacheloropleiding, voltijd, deeltijd

Instroom (aantal)	2006	2007	2008	2009	2010	2011
▪ voltijd			49	89	86	108
▪ deeltijd			1	0	16	14
uitval (percentage)						
uit het eerste jaar	2006	2007	2008	2009	2010	2011
▪ voltijd (A) ²	17,1	7,9	13,5	10,1	24,6	X
▪ deeltijd (A)	30	X	X	x	27,3	X
uit de bachelor				2005	2006	2007
▪ voltijd (B) ³				33,3	20,8	11,7
▪ deeltijd (B)				44,4	22,3	x

rendement (percentage) ⁴	2008	2009	2010	2011
▪ voltijd	23,8	54,8	45,7	X
▪ deeltijd	100	80	50	X

docentkwaliteit (aantal) ⁵	Hbo	PhD	Master
▪ voltijd / deeltijd	2	X	43
docenten (aantal + fte)	aantal		fte
▪ fulltime	11		36 fte (ex 3 fte vacatureruimte)
▪ parttime	34		
docent-student ratio ⁶			
▪ voltijd	27,6		
▪ deeltijd	12		

contacturen (aantal) ⁷	1 ^e jaar	2 ^e jaar	3 ^e jaar	4 ^e jaar
▪ voltijd	15	12	4(ex stage)	8
▪ deeltijd	8	8	8	6

² (A) Het aandeel van het totaal aantal bachelorstudenten (eerstejaars ho) dat na één jaar niet meer bij de opleiding staat ingeschreven, zo mogelijk voor de laatste zes cohorten.

³ (B) Het aandeel van de bachelorstudenten die zich na het eerste studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijven (herinschrijvers) dat in de nominale studieduur zonder het diploma te hebben behaald alsnog uitvalt uit de opleiding, zo mogelijk voor de laatste drie cohorten.

⁴ Het aandeel van de bachelorstudenten die zich na het eerste studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijven (herinschrijvers) dat het bachelordiploma haalt in de nominale studieduur + één jaar, zo mogelijk voor de laatste drie cohorten.

⁵ Het aandeel docenten (onderwijzend personeel) met een master en het aandeel docenten met een PhD in het totaal aantal docenten (onderwijzend personeel).

⁶ De verhouding tussen het totaal aantal ingeschreven studenten en het totaal aantal fte's aan onderwijzend personeel van de opleiding in het meest recente studiejaar.

⁷ Het gemiddeld aantal klokuren per week aan geprogrammeerde contacttijd, voor ieder jaar van de opleiding.

2. SAMENVATTING

De opleiding Sociaal-Juridische Dienstverlening (hierna: SJD) leidt studenten op voor posities op de arbeidsmarkt die liggen op het raakvlak van maatschappij en recht. Dit type opleidingen, waarbij sprake is van een opleiding op juridisch gebied, laat de afgelopen jaren een forse toename zien van het aantal studenten. Alleen al in Leiden volgen inmiddels meer dan 300 hbo-studenten een SJD-opleiding. Voor de andere juridische hbo-opleiding, HBO-Rechten, ligt het aantal studenten nóg hoger.

De afgelopen jaren heeft de Leidse opleiding SJD zich meer en meer geprofileerd ten opzichte van HBO-Rechten. De meeste docenten van SJD, doceren eveneens bij HBO-Rechten. Inmiddels is er een kernteam samengesteld van SJD docenten dat bestaat uit docenten die beschikken over extra expertise op het terrein van SJD. Ook beschikt SJD over een eigen curriculum- en toetscommissie hetgeen, zo geeft de opleiding aan, de eigen identiteit versterkt van de inhoud van het SJD curriculum.

1. Beoogde eindkwalificaties: goed

De gesprekspartners tijdens de audit, waren gemotiveerd en actief betrokken bij het verder ontwikkelen van de opleiding, in het bijzonder bij het blijvend afstemmen van de opleiding op de eisen die het SJD-veld stelt aan afgestudeerden van deze opleiding.

De beoogde landelijk vastgestelde eindkwalificaties zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie goed, gelet op het feit dat:

- de eindkwalificaties van de opleiding aansluiten bij het landelijke beroeps- en competentieprofiel;
- de beoogde eindkwalificaties van een niveau zijn waar de arbeidsmarkt om vraagt;
- er bij de doelstellingen sprake is van duidelijke beroepsgerichtheid;
- de onderzoekscomponent in voldoende mate in de eindkwalificaties verankerd is.

Het niveau van de SJD-eindkwalificaties sluit wat breedte en diepgang betreft aan bij de Dublin Descriptoren. De doelstellingen met betrekking tot het internationale kennisdomein zijn over het geheel genomen bescheiden. Hier kan het ambitieniveau omhoog, zo stelt het auditteam vast.

De opleiding heeft voldoende zicht op ontwikkelingen binnen het Nederlandse beroepenveld. In overleg met de werkveldcommissie houdt de opleiding de inhoud en de eindkwalificaties regelmatig tegen het licht, daarmee aangevend dat zij zich er van bewust is dat het vakgebied voortdurend in beweging is.

Op grond van de uitwerking van de competenties, de aansluiting van de opleiding bij de eisen van het beroepenveld en het feit dat docenten en management de vakinhoudelijke kant van het studieprogramma regelmatig tegen het licht houden, komt het auditteam bij Standaard 1 tot het oordeel 'goed'.

2. Onderwijsleeromgeving: voldoende

Het curriculum en het personeel maken het naar het oordeel van het auditteam voor studenten mogelijk de eindkwalificaties te realiseren. Aan dit oordeel liggen de volgende bevindingen ten grondslag:

- het curriculum is wat inhoud, breedte en diepgang betreft een voldoende uitwerking van de eindkwalificaties. Binnen het leerplan is sprake van een structuur waarbinnen de kennis- en de vaardighedencomponent in voldoende mate zijn uitgewerkt;
- er bestaat voldoende wisselwerking tussen de theorie- en de praktijkcomponent van de opleiding;
- de kenniscomponent is duidelijk zichtbaar in het curriculum opgenomen;

- de docenten van de opleiding zijn vakinhoudelijk en didactisch voldoende toegerust om het onderwijs op een adequate wijze te verzorgen;
- de studenten zijn gematigd positief over de begeleiding door de opleiding;
- de voorzieningen zijn van voldoende niveau.

De opleiding presenteert haar studenten een curriculum dat zowel als samenhangend als voldoende inspirerend kan worden gekenschetst. In het verlengde hiervan stelt het auditteam vast dat de opleiding haar studenten in staat stelt om de beoogde eindkwalificaties te verwerven. Het alumnibeleid dient de opleiding echter op te pakken.

Samenvattend stelt het auditteam binnen deze Standaard vast, dat de opleiding beschikt over een voldoende uitgewerkt opleidingsprogramma en studenten de gelegenheid biedt de noodzakelijke kwalificaties te bereiken. Docenten zijn wat kennis betreft voldoende toegerust voor het verzorgen van onderwijs. De maatregelen die de opleiding neemt rond het verbeteren van de taalvaardigheid van de studenten vindt het auditteam belangrijk. Het auditteam komt daarmee bij Standaard 2 tot het oordeel voldoende.

Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties: voldoende

De opleiding beschikt naar het oordeel van het auditteam over een toetsstelsel dat voldoende transparant is uitgewerkt. Zij hanteert duidelijk omschreven criteria bij de beoordeling van de toetsen en bij de beoordeling van beroepsproducten. Kennis en vaardigheden bij studenten toetst de opleiding op hbo-niveau, zo stelt het auditteam vast na bestudering van SJD-toetsen.

De door het auditteam bestudeerde eindwerkstukken zijn zowel van de voltijd- als deeltijdvariant alle op hbo-bachelorniveau. Daarmee is het gerealiseerd niveau van de opleiding SJD aan de maat. Het auditteam komt bij Standaard 3 tot het oordeel voldoende.

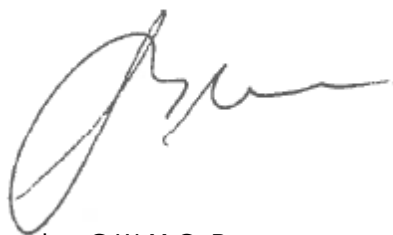
Algemene conclusie:

Het auditteam constateert dat er sprake is van een opleiding Sociaal-Juridische Dienstverlening die erin is geslaagd te voldoen aan de eisen van het werkveld en van de studenten. Het algemeen oordeel over deze SJD opleiding luidt dat er sprake is van een SJD-opleiding op hbo-bachelor niveau.

13 december 2012

drs. G.J. Stoltenborg,
voorzitter

drs. G.W.M.C. Broers,
secretaris

3. INLEIDING

De Leidse opleiding SJD is één van de zeven SJD opleidingen die in Nederland worden aangeboden op hbo-bachelorniveau. Binnen de Hogeschool Leiden maakt zij deel uit van het Cluster Management & Bedrijf en vormt hierbinnen samen met de opleiding HBO-Rechten de afdeling Recht. Binnen dit Cluster vallen ook de opleidingen Commerciële Economie, Communicatie, Personeel en Arbeid en Management in de zorg. Binnen het Cluster studeerden in 2011 ruim 2100 studenten waarvan er 300 bij de opleiding SJD waren ingeschreven. Het Cluster is daarmee het grootste onderwijscluster binnen de hogeschool. Het aantal instromende studenten SJD voltijd laat sinds 2007 een gestage groei zien van 43 naar 108 in 2011.

Het aantal voltijd SJD studenten stijgt landelijk licht, het aantal deeltijdstudenten daarentegen vertoont een dalende lijn. In de laatstgenoemde variant stromen vooral studenten in die al binnen hun werksituatie te maken hebben met sociaal juridische dienstverlening en die in staat zijn om kennis en kunde tegelijk toe te passen in hun beroepspraktijk. De Hogeschool Leiden bouwt de SJD deeltijdvariant thans af (met ingang van 2012-2013) maar deze is toch meegenomen in de beoordeling van de opleiding omdat er nog deeltijdstudenten zijn die de komende jaren afstuderen.

Voor de volledigheid merken we in dit verband nog op dat de hogeschool tot en met 2009-2010 een driejarige SJD opleiding heeft aangeboden voor studenten op mbo-niveau. Omdat het aantal aanmelding voor deze variant gering was en studenten in de regel niet het gewenste eindniveau wisten te behalen binnen drie jaar met als gevolg studievertraging op vervroegde uitval, is besloten ook deze variant stop te zetten.

Zoals aangegeven, behoren SJD en HBO-Rechten tot de afdeling Recht. Met HBO-Rechten deelt SJD een onderwijsmanager en een examencommissie. In het recente verleden deelden beide opleidingen ook het docententeam, de toets- en de curriculumcommissie maar door de groei van met name HBO-Rechten, is gekozen voor een gescheiden organisatiestructuur. Inmiddels beschikt SJD over een eigen teamleider en een kernteam van docenten.

Studenten SJD die de opleiding met goed gevolg hebben afgesloten, kunnen na hun vierjarige hbo opleiding een wo-master Bestuurskunde volgen aan de Universiteit Leiden. Degenen die dit willen volgen daartoe tijdens hun hbo-opleiding een schakeltraject aan de Universiteit Leiden.

Vorige accreditatie

De opleiding is in 2007 geaccrediteerd door de NVAO op basis van een in 2006 uitgevoerde audit en de daaropvolgende rapportage.

Als verbeterpunten werden toen genoemd (weliswaar voldoende maar toch voor verbetering vatbaar): de vaardighedenleerlijn, de rol van de beroepenveldcommissie, het gebruik van Engelstalige literatuur, de rol van de docent, de studeerbaarheid van het programma en de waardering door studenten van de studieloopbaanbegeleiding.

Wat betreft de doelstellingen van de opleiding stelde het auditteam toen vast dat er sprake was van een landelijk vastgesteld profiel en daarvan afgeleide competenties/eindkwalificaties waaraan de opleiding zich conformeerde. Het Leidse competentieprofiel is in 2002 besproken met de toenmalige beroepenveldcommissie en begeleiders uit het werk, mede een reden voor het auditteam om de relatie met het werkveld als voldoende te beoordelen.

Het curriculum was van voldoende niveau: de vakinhoud was adequaat en de gebruikte literatuur aan de maat. De door de opleiding gehanteerde leerdoelen waren aantoonbaar afgeleid van de eindkwalificaties; de leerdoelen en de hiervan afgeleide curriculumonderdelen waren ontleend aan de eindkwalificaties. Er is een horizontale en een verticale structuur aanwijsbaar in het studieprogramma hetgeen de studiebaarheid ervan ten goede komt.

Het didactisch concept paste bij de groep (instromende) studenten en droeg ertoe bij dat studenten hun eindkwalificaties konden behalen. Toetsen en beoordelen vonden op een gestructureerde wijze plaats en sloten aan bij de werkvormen.

Personeel en voorzieningen waren van voldoende niveau. Het personeel was zowel vakinhoudelijk als didactisch in staat het programma uit te voeren, daarbij gebruik makend van adequate voorzieningen. De opleiding maakte, mede dankzij de groei van haar zusteropleiding HBO-Rechten, gebruik van gastdocenten en van docenten die werkten op basis van tijdelijke contracten. Dit stelde de opleiding in staat om gedurende meerdere jaren op een flexibele wijze in te spelen op fluctuaties in studentenaantallen.

Het kwaliteitszorgsysteem (geen onderwerp bij deze beperkte opleidingsbeoordeling) was goed gedocumenteerd en functioneerde adequaat. De opleiding ging op een professionele wijze om met het analyseren van zowel de grote- als de kleine kwaliteit en het op basis van deze analyse nemen van adequate maatregelen.

Tenslotte besteedde het accreditatierapport aandacht aan het gerealiseerde niveau. Het auditteam beoordeelde de eindwerkstukken als zijnde van een 'gemiddeld niveau'. Er was sprake van een 'aanzienlijke variatie' in vakinhoudelijke kwaliteit. Het auditteam vroeg de opleiding aandacht te hebben voor een versterking van de vakinhoudelijke kwaliteit van de scripties.

4. OORDELEN OP NIVEAU VAN DE STANDAARDEN

Beoogde eindkwalificaties

Standaard 1: De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat inhoud, niveau en oriëntatie betreft geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau (bachelor) en oriëntatie (hbo) binnen het Nederlands kwalificatieraamwerk. Zij sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

Bevindingen

Visie

De opleiding heeft een visie geformuleerd op het SJD beroep. Kern van deze visie vormt het '*multi problem*' gezin. Cliënten van SJD afgestudeerden zijn niet meer geholpen met eenmalige dienstverlening; begeleiding en gedragsveranderingen nemen een steeds grotere plaats in binnen hun werkzaamheden. Ook ziet de opleiding de gezondheidszorg als een nieuw domein voor haar afgestudeerden; steeds meer SJD'ers blijken stage te lopen in deze sector.

Beroeps- en opleidingsprofiel

De opleiding gaat nadrukkelijk uit van de op landelijk niveau vastgestelde competenties. Het auditteam is positief over het feit dat dit uit 2008 daterend profiel en de hiervan afgeleide competenties op korte termijn, in 2012-13, op landelijk niveau opnieuw tegen het licht gehouden zullen worden. Daarbij zal het herzien profiel zijn weerslag vinden in het curriculum. Deze aanpassingen zijn voorzien voor het daaropvolgende studiejaar.

De situatie nu laat zich als volgt beschrijven: SJD is een opleiding in het domein *Laws* binnen het hoger economisch onderwijs. In het huidige competentieprofiel zijn kennis van, inzicht in en specifieke vaardigheden opgenomen op het terrein van management en organisatie. Ook is de juridische component nadrukkelijk aanwezig. Dit laatste is ook duidelijk zichtbaar in de inhoud van het curriculum waar wij onder Standaard 2 aandacht aan besteden.

Het auditteam constateert dat het profiel van de opleiding voldoende is uitgewerkt en zich daarbij onderscheidt van het HBO-Rechten profiel. De opleiding is erin geslaagd het onderscheid tussen HBO-Rechten en SJD duidelijk te maken. Dit onderscheid komt bijvoorbeeld goed naar voren bij de nadruk die de SJD-opleiding legt op thema's zoals inkomen en sociale zekerheid, schuldhulpverlening en jeugd en gezin. Het werkveld hecht veel waarde aan deze meer sociaal-agogische component van de opleiding.

In het SJD profiel onderscheidt de opleiding negen competenties die op korte termijn opnieuw tegen het licht zullen worden gehouden op landelijk niveau. Het werkveld speelt hierbij wederom een belangrijke rol, met name daar waar dit het opnieuw invulling geven aan het profiel betreft en de daarvan afgeleide competenties.

De competenties

De competenties zijn op een zodanige wijze beschreven, dat zij onderscheidend zijn van andere sociaal-agogische/juridische opleidingen. Concreet is er sprake van competenties die in feite zijn samen te vatten tot: klantvragen behandelen; het kunnen omgaan met verschillende rollen; kunnen informeren, adviseren en onderhandelen en bemiddelen; het bijstaan van cliënten in procedures; de klant *empoweren*; kunnen omgaan met de discretionaire ruimte; onderzoek, signaleren en beleidsvorming; sociale en communicatieve vaardigheden; kunnen organiseren en coördineren van werkprocessen en het beschikken over leervaardigheden en zelfsturing. Werken we dit verder uit dat is de afgestudeerde SJD'er in staat om:

- juridisch relevante feiten te verzamelen en te selecteren via een intakeprocedure of dossieronderzoek met als resultaat een probleemstelling en een of meer (juridische) vragen;
- (juridische) argumenten af te wegen evenals persoonlijke omstandigheden en maatschappelijke factoren om zo te komen tot een plan van aanpak en/of (bindende) beslissingen in rechtsvragen op basis van feitenmateriaal en/of rechtsregels;
- zowel juridisch als niet-juridisch advies te geven op basis van een diagnose en (voorlopige) beslissingen;
- te onderhandelen en te bemiddelen in een juridisch geschil en dit te kunnen afdoen buiten gerechtelijke procedures om met gebruikmaking van technieken op het gebied van conflicthantering;
- (juridische) dossiers en/of cliëntvolgsystemen aan te leggen en te beheren evenals het bewaken van de doorloop, samenhang en afsluiten/overdragen ervan;
- individuen en/of groepen te coachen, te begeleiden, toezicht te houden en te controleren bij het realiseren of vergroten van hun zelfredzaamheid;
- zelfstandig ontwikkelingen op sociaal juridisch terrein bij te houden en een afweging kunnen maken voor de implicaties hiervan voor het eigen werkterrein.

Het auditteam stelt vast de opleiding ervoor heeft gezorgd dat de SJD-competenties voldoen aan de eisen van een hbo-bachelor, door de koppeling van de competenties aan de Dublin Descriptoren.

De opleiding heeft vervolgens de competenties op een adequate en goed te volgen wijze gekoppeld aan thema's en beroepssituaties. Per competentie heeft zij meerdere thema's en beroepssituaties beschreven. Deze beroepssituaties geven een voldoende helder beeld van de werkzaamheden van een SJD'er; ze corresponderen in voldoende mate met de werkzaamheden van een SJD'er.

Het auditteam stelt vast dat de opleiding verder indicatoren heeft geformuleerd om per competentie en niveau aan te duiden welk specifiek gedrag de student moet tonen en welke vaardigheden daarbij horen. Wij merken onder deze Standaard al op dat de toetsing van competenties reeds plaatsvindt tijdens de projecten van studiejaar 1 en 2.

De opleiding heeft voor de voltijd- en deeltijdvariant een competentiematrix opgesteld die op onderdelen verschilt. Wij komen daar onder Standaard 2 op terug. Het auditteam stelt vast dat beide matrixen een voldoende helder beeld geven van de opleidingscompetenties en de niveauaanduiding (1, 2 en 3) enerzijds en de thema's per onderwijsblok anderzijds. Wellicht ten overvloede merken wij op dat de opleidingscompetenties voor beide varianten van de SJD opleiding identiek zijn.

Uit de gesprekken met studenten en signalen vanuit het docententeam is gebleken dat studenten het werken met competenties niet altijd eenvoudig vinden. Richt de opleiding zich op het bereiken van de eindcompetenties door de student, de student zelf richt zich vooral op het behalen van zijn studiepunten/tentamens. Docenten zullen de relatie tussen kennis, vaardigheden en houding ook binnen de muren van de opleiding explicieter voor het voetlicht moeten brengen, iets dat bij stages veel beter lukt. Daar koppelen studenten de competenties gemakkelijk aan door hen uit te voeren taken.

Eigen inkleuring opleiding

De opleiding hecht er aan te wijzen op een eigen inkleuring ten opzichte van andere SJD opleidingen. Zo wil zij aansluiten bij de profileringspunten *life science*, jeugd en gezondheidszorg van de hogeschool. In de regio Leiden is volop werkgelegenheid in de zorgsector. De opleiding wil daarom met regionale werkgevers onderzoeken of de vraag naar SJD'ers in deze sector substantieel toeneemt. Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek wil de opleiding eigen keuzes maken wat betreft de profilering.

In dit verband wil de opleiding de regionale beroepspraktijk nog meer dan thans het geval is 'naar binnen' halen. Dit gebeurt door studenten tijdens hun opleiding veelvuldig de gelegenheid te geven te werken aan beroepstaken waarbij zij de theorie direct kunnen/moeten toepassen, individueel of in groepsvorm.

De startende beroepsbeoefenaar

Het auditteam beoordeelt de inhoud van de set SJD competenties en de rollen die de student moet kunnen vervullen als beginnend SJD'er als relevant. Het auditteam vindt de inhoud van de beoogde eindkwalificaties en de rollen die de student moet kunnen vervullen als beginnend beroepsbeoefenaar zoals hierboven beschreven in het licht van het beroep passend. De relevantie verwijst mede naar het feit dat de arbeidsmarkt de kwalificaties waarover afgestudeerden beschikken als belangrijk karakteriseert voor de startende beroepsbeoefenaar.

Uit het gesprek met het werkveld is het auditteam gebleken dat er behoefte bestaat aan afgestudeerde SJD'ers. In vergelijking met de opleiding HBO-Rechten meldt het werkveld dat bij hun de voorkeur uitgaat naar SJD-afgestudeerden omdat bij hen het sociaal aspect duidelijk aanwezig is.

De opleiding geeft aan studenten op te leiden die beschikken over voldoende vakinhoudelijke kennis en die in staat zijn om deze kennis toe te passen in het werkveld. In een gesprek met het werkveld is het auditteam gebleken dat de opleiding hier in voldoende mate in slaagt.

De opleiding SJD beschikt over voldoende zicht op de mate waarin afgestudeerden van de opleiding succesvol opereren op de arbeidsmarkt. De meerderheid van haar afgestudeerde studenten is tevreden over de opleiding. Dit geldt zowel voor de voltijders als de deeltijders.

Onderhoud profiel en competenties

Hierboven heeft het auditteam er al op gewezen dat de opleiding het werkveld betreft bij het opstellen en actueel houden van het profiel en de competenties. Het auditteam stelt verder vast dat de opleiding voldoende zicht heeft op ontwikkelingen die van belang zijn of kunnen worden voor hun opleidingsdoelen. Het auditteam merkt op dat de opleiding SJD tot en met het studiejaar 2009/10 met de opleiding HBO-Rechten een beroepenveldcommissie deelde. Vanaf 2010/11 hebben beide opleidingen een eigen beroepenveldcommissie. Een adequate maatregel, zo stelt het auditteam vast. De SJD beroepenveldcommissie komt één keer per kwartaal bijeen en bespreekt ontwikkelingen in het werkveld en de vakinhoud met vertegenwoordigers van de opleiding.

Landelijk is de afstemming met het beroepenveld in orde. De afstemming van de opleiding SJD van de opleiding met de eigen omgeving gebeurt systematisch. Het auditteam constateert na een gesprek met de leden van de werkveldadviescommissie én na bestudering van verslagen van bijeenkomsten met het werkveld dat de opleiding het werkveld regelmatig raadpleegt. Het auditteam stelt vast dat de opleiding ook via andere kanalen zicht heeft op ontwikkelingen binnen het vakgebied. Zo krijgt de opleiding via stages en docenten ruim voldoende informatie uit het werkveld.

De vertegenwoordigers uit het werkveld die het auditteam gesproken heeft, lieten blijken nadrukkelijk geïnteresseerd te zijn in de inhoud en kwaliteit van de opleiding en hierover met de opleiding blijvend van gedachten te willen wisselen.

Internationalisering

Internationalisering ligt wellicht voor een opleiding op het terrein van SJD niet direct voor de hand. De juridische kaders en de sociale omgeving kunnen per land aanzienlijk verschillen. Toch heeft de opleiding SJD ervoor gekozen om van internationalisering een speerpunt te maken. Door aandacht te besteden aan zowel internationale als multiculturele aspecten in het

curriculum en door studenten te stimuleren om stage te lopen in het buitenland, wil de opleiding de positie van SJD'ers op de arbeidsmarkt ook buiten Nederland versterken. Concreet gaat het dan om juridische vakken op het terrein van Europees recht, Internationaal recht en Vreemdelingenrecht. Ook stelt de opleiding haar studenten in de gelegenheid om een minor International Law te volgen. Voor deeltijdstudenten geldt dat zij vooral kennis maken met internationalisering via de vakken Vreemdelingenrecht, EU Recht en Internationaal recht. Vanaf het tweede studiejaar biedt de opleiding het vak Legal English aan.

Positief is het auditteam over de uitwisseling van studenten met de Erasmus Hogeschool in Brussel. Hierbij maken studenten een vergelijking van de aanpak van migratieproblemen en de aanpak van schuldproblematiek. Beide thema's die voor SJD belangrijk zijn.

Toch vindt het auditteam dat internationalisering verdere versterking verdient en dat de opleiding meer contacten met buitenlandse kennis- en onderwijsinstellingen kan leggen die profijtelijk zijn voor de vakinhoudelijke component. De contacten met 'Brussel' evenals het 'Intensive Programme' dat de opleiding heeft ontwikkeld met zes buitenlandse partners zijn daarvan voorbeelden. Ook de participatie van buitenlandse docenten behoort daarbij tot de mogelijkheden.

Onderzoek

Het auditteam heeft voorafgaand en tijdens de audit veel aandacht besteed aan de manier waarop het thema onderzoek in het curriculum is verwerkt.

De opleiding geeft zelf aan dat zij een kritische beroepshouding bij studenten ten aanzien van de beroepspraktijk als belangrijk beschouwt. Voor het vakgebied SJD geldt dat onderzoek zich richt op de relatie(s) tussen regelgeving, organisatie/beleid en de cliënt. Hierop dient de student de aandacht te vestigen in zijn stage- en afstudeeronderzoek. Terecht wijst de opleiding erop dat SJD onderzoek geworteld is in de beroepspraktijk.

De opleiding heeft in het nieuw curriculum vanaf het studiejaar 2012-2013 de onderzoeksvaardigheden nadrukkelijker opgenomen. Concreet betekent dit dat studenten in het eerste studiejaar leren om voor hen relevante databases te gebruiken, in het tweede studiejaar leren zij een onderzoeksvoorstel te schrijven en literatuuronderzoek uit te voeren. Het derde jaar staat in het teken van de stage waarbij studenten uitleg krijgen over interviewtechnieken en deze vervolgens oefenen en die deeltijdstudenten binnen een project onderzoek uitvoeren. Tenslotte staat in het afstudeerjaar het schrijven van de afstudeerscriptie centraal. Studenten krijgen training in het schrijven van een onderzoeksvoorstel, bezoeken hoor- en werkcolleges op het terrein van documentenanalyse, interviewen en rapporteren.

Belangrijk vindt het auditteam het initiatief binnen de Kenniskring Management en Bedrijf om het niveau van onderzoek te verhogen en een bijdrage te leveren aan de innovatie van de beroepspraktijk. Docenten van de opleiding zijn hierbij nauw betrokken en de opleiding nodigt studenten uit om aan deze kenniskring deel te nemen.

Weging en Oordeel

Het auditteam komt bij Standaard 1 tot het oordeel goed, waarbij de volgende overwegingen tot dat oordeel hebben geleid.

- De competenties zijn op landelijk niveau geformuleerd en zijn passend in het licht van het beroep sociaal juridische dienstverlener. De opleiding heeft voldoende zicht op ontwikkelingen in het werkveld, mede door haar beroepenveldcommissie.
- De competenties van de opleiding hebben naar het oordeel van het auditteam een duidelijke beroepsgerichtheid. Het auditteam constateert, mede na een gesprek met het werkveld, dat de opleiding aansluit bij de eisen die het werkveld stelt aan afgestudeerde SJD'ers.

- De opleiding heeft de set competenties voldoende duidelijk uitgewerkt en deze op een overtuigende wijze gekoppeld aan thema's waardoor de relatie opleidingscompetenties en thema's voor beide varianten duidelijk is.
- De opleiding heeft een beperkte internationale component in haar curriculum opgenomen. Hoewel het verwerken van een internationale component in dit type opleiding wellicht niet direct voor de hand ligt, is het auditteam toch van mening dat meer samenwerking met buitenlandse onderwijs- en kennisinstellingen noodzakelijk is.
- De onderzoekslijn is in het nieuwe curriculum voldoende uitgewerkt in de opleiding; de opleiding heeft duidelijk nagedacht over de wijze waarop zij onderzoek kan onderbrengen in het curriculum, daarbij aansluitend bij het niveau van studenten.

Samenvattend beoordeelt het auditteam deze standaard als goed. De betrokkenheid van het werkveld is duidelijk aanwezig. De competenties zijn op hbo-niveau geformuleerd en gericht op het beroep sociaal juridische dienstverlener. Het werkveld is tevreden over de set competenties die de opleiding nastreeft en voelt zich voldoende betrokken bij de inhoud van de opleiding. De onderzoekscomponent is in voldoende mate opgenomen in het curriculum.

Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Toelichting NVAO: De inhoud en vormgeving van het programma stellen de toegelaten studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De kwaliteit van het personeel en van de opleidingsspecifieke voorzieningen is daarbij essentieel. Programma, personeel en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

Bevindingen

Visie

Voor beide varianten kiest de opleiding voor competentiegericht onderwijs waarbij de beroepspraktijk leidend is en studenten '...een kritische, onderzoekende, reflectieve houding hebben en keuzes durven te maken'. Het curriculum is gekoppeld aan de praktijk en gegroepeerd rondom beroepscompetenties en beroepstaken. De praktijkgerichtheid van de opleiding blijkt uit de keuze van de opleiding om ieder onderwijsblok te koppelen aan een beroepssituatie en een beroepsproduct. Studenten volgen tien maanden stage en voeren hun afstudeeropdracht altijd uit in de praktijk.

Opbouw studieprogramma

Het curriculum kent een vaste structuur: zeven lesweken, twee projectweken en één tentamenweek. De samenhang van zowel de voltijd- als de deeltijdvariant is geborgd doordat in ieder blok de competenties gekoppeld zijn aan een beroepsrol en beroepsproduct die kenmerkend zijn voor een deel van het SJD-werkveld. In de conceptuele- en de vaardighedenlijn van een blok levert de opleiding de input voor een project. In deze projecten vindt de integratie plaats van kennis, vaardigheden en houding. Wat betreft de rollen van de SJD'er waar de opleiding aandacht aan besteedt, merkt het auditteam op dat de opleiding recent een nieuwe rol heeft geïntroduceerd, die van medewerker patiëntenbelangen. Zo stromen SJD'ers in, in de gezondheidszorgbranche en sluit de opleiding hiermee aan bij de profilering van de hogeschool op het terrein van zorg.

Kenmerkend voor het SJD-programma is de nadruk op het werken met juridische casuïstiek in relatie tot een sociale context. Uit de analyse van de studiehandleidingen blijkt dat de opleiding aan de ontwikkeling van elke competentie regelmatig aandacht besteedt. De student moet elke competentie op een steeds hoger niveau beheersen. In de studiehandleiding heeft de opleiding duidelijk vermeld aan welke competenties de studenten in de betreffende module werken en op welke specifieke leerdoelen de opleiding zich richt.

Zoals onder Standaard 1 aangegeven, heeft de opleiding voor de voltijd- en de deeltijdvariant een eigen opleidingsmatrix opgesteld. Concreet betekent dit dat de opleiding per variant de verschillende opleidingscompetenties heeft afgezet tegen de thema's per studieblok. Tevens is in de matrix het niveau (1, 2, 3) aangegeven waarop de student de competentie dient te beheersen. Als eerste voorbeeld nemen wij het eerste studiejaar voltijd. De thema's per blok waaraan de opleiding aandacht besteedt luiden: de SJD'er als oriënterende jurist; de SJD'er als woonconsulent; de SJD'er als medewerker HALT/Jeugdreclassering; de SJD'er als casemanager WWB/WMO. Uit de competentiematrix blijkt dat de student op niveau 1 werkt aan zijn competenties binnen de vier thema's. Zo werkt hij bijvoorbeeld op niveau 1 binnen het thema 'De SJD'er als woonconsulent' aan het leren behandelen van klantvragen.

Voor de deeltijdvariant gelden dezelfde competenties en dezelfde drie niveaus. In het eerste studiejaar besteedt de deeltijdvariant aandacht aan de volgende vier thema's: Oriëntatie; Straf en criminaliteit; Arbeidsintegratie; Inkomen en sociale zekerheid. Binnen ieder thema besteedt de opleiding in het eerste studiejaar aandacht aan de verschillende competenties op het eerste niveau. In het vierde studiejaar beheerst de student uiteindelijk alle competenties waarbij wij opmerken dat de deeltijder al in zijn derde studiejaar een aantal competenties op het derde, het hoogste niveau, beheerst. De competenties die in een blok centraal staan, toetst de opleiding in het project van het betreffende blok.

De opleiding heeft de vaardighedenlijn in het curriculum herzien. Het auditteam merkt op dat uit de 2006-rapportage blijkt dat de opleiding deze verder kon verbeteren. In 2006 en 2010 heeft de opleiding in een verbetertraject getracht deze vaardighedenlijn te verbeteren. Evaluaties wezen echter uit dat er toch nog hiaten in het traject zaten hetgeen geleid heeft tot een herziening van de vaardighedenlijn. Bij deze vaardigheden gaat het onder andere om het kunnen voeren van gesprekken, waaronder een intakegesprek, het kunnen argumenteren en debatteren, het voeren van een slecht nieuws gesprek, conflict hantering en onderhandelen en mediation. Uit de documentatie blijkt dat de opleiding de vaardighedenlijn nu op een adequate wijze heeft verwerkt in het studieprogramma. De curriculumcommissie en de onderwijsmanager van de opleiding hebben hun stem gehad bij het definitief vaststellen van de inhoud van de vaardighedenlijn in het curriculum voor 2011/12 en 2012/2013. De opleiding heeft de vaardigheden nu over drie van de vier studiejaren verspreid.

De curricula

Het auditteam heeft het curriculum bestudeerd van beide opleidingsvarianten. Hieruit is het volgende beeld per variant ontstaan.

Voltijd

De voltijdvariant omvat de reguliere vier studiejaren waarbij de opleiding er voor kiest om gedurende het eerste en tweede studiejaar vooral aandacht te besteden aan kennisverwerving (de conceptuele leerlijn). Tijdens het derde en vierde studiejaar staat vooral de toepassing centraal van eerder verworven kennis, aangevuld met nog enkele nieuwe studieonderdelen. In het derde studiejaar lopen studenten stage en in het laatste studiejaar volgen studenten hun minor en studeren zij af.

Ieder studiejaar is, zoals aangegeven, verdeeld in blokken waarbij ieder blok overeenkomt met één kwartaal. Tijdens de acht blokken waaruit het eerste en tweede studiejaar bestaan, besteedt de opleiding o.a. aandacht aan de vakinhoud rond Staatsrecht, Privaatrecht, Huurrecht maar ook aan onderwerpen zoals Sociologie, Politicologie en Taal voor SJD. De opleiding heeft dit schematisch uitgewerkt, bijvoorbeeld:

Naam	Blok	periode	EC
Inleiding staatsrecht	De oriënterende jurist	1	3
Inleiding bestuurs./straf./ intern. recht	De oriënterende jurist	1	3
Politicologie	De oriënterende jurist	1	3
Juridische vaardigheden	De oriënterende jurist	1	1
Project 'Van wetsvoorstel tot wet'	De oriënterende jurist	1	3
Taal voor SJD	De oriënterende jurist	1	2
Totaal voor dit blok			15

Voor ieder blok is een Blokboek beschikbaar dat bestaat uit een algemene inleiding, een beschrijving van de opbouw van het blok en vervolgens een beschrijving/toelichting van de studieonderdelen die deel uit maken van het blok. Voor het eerste blok, De oriënterende jurist, bestaat het blokboek uit een beschrijving van de studieonderdelen: Inleiding staatsrecht, inleiding bestuurs-, straf- en internationaal recht, politicologie, juridische vaardigheden, taal voor SJD 1, training samenwerking, project 'van wetsvoorstel tot wet', studieloopbaanbegeleiding.

In het eerste studiejaar maakt de voltijder verder kennis met adviesvaardigheden, beschikkingen, bezwaarschriften, dossiervorming maar ook met jeugdstrafrecht en criminologie. Positief in dit verband is het auditteam over de opname in het curriculum van schriftelijke- en mondelinge uitdrukkingsvaardigheden van de student. In het eerste studiejaar reserveert de opleiding in drie van de vier blokken ruimte in het curriculum voor dit onderwerp met een totaal aantal EC's van 7. In de projecten toetst de opleiding schriftelijke en mondelinge uitdrukkingsvaardigheden.

Deeltijd

Voor de deeltijdvariant geldt dat studenten werkzaam zijn binnen het beroepenveld en vanuit die positie gewend zijn om in multidisciplinaire teams te werken. Zij beschikken vaak al over bepaalde sociaaljuridische kennis en vaardigheden die het werkveld vraagt.

De SJD deeltijdvariant omvat eveneens vier studie jaren. Een vergelijking van het voltijd studieprogramma met het deeltijd studieprogramma laat zien dat de opleiding gedurende de eerste twee studie jaren in belangrijke mate dezelfde onderwerpen behandelt. Zo treffen we ook bij de deeltijdvariant studieonderdelen aan als privaatrecht, Criminologie en Taal. Tevens is er binnen de deeltijdvariant ruimte in het curriculum voor gespreksvoering, professionele ontwikkeling en juridisch schrijven.

Voor zowel de voltijd- als de deeltijdvariant geldt dat er in het nieuwe curriculum (2012/13) sprake is van een evenwichtig curriculum waarin de opleiding aandacht besteedt aan de voor SJD relevante onderwerpen. Daarmee sluit de opleiding aan bij de behoefte vanuit het werkveld aan SJD'ers die over een goede juridische- en sociale basis dienen te beschikken.

Onderzoekscomponent

Zowel binnen de voltijd- als de deeltijdvariant besteedt de opleiding vanaf het eerste studiejaar aandacht aan onderzoek (zie hieronder). Studenten maken hierbij kennis met de verschillende fasen van praktijkgericht onderzoek. Het accent ligt dan vooral op de beantwoording van vragen als: hoe formuleer je een onderzoeksvraag, hoe verzamel je literatuur en data, hoe voer je onderzoek uit en hoe zet je de resultaten op papier. Studenten dienen daarbij expliciet aan te geven in hoeverre wet- en regelgeving, theorieën en beleidsontwikkeling een rol spelen bij de beantwoording van een onderzoeksvraag.

Gedurende de verschillende studieonderdelen waarbinnen onderzoek aan bod komt, voeren studenten zelf ook onderzoeksopdrachten uit. Bijvoorbeeld binnen de kaders van projecten. Het gaat daarbij concreet om: documentenanalyse, interviews en vragenlijsten. Het analyseren van onderzoeksresultaten is erop gericht te leren conclusies te trekken en op basis van het uitgevoerde onderzoek aanbevelingen te formuleren.

Als voorbeeld dient het project in het eerste studiejaar 'Van wetsvoorstel tot wet'. Studenten moeten hier gegevens verzamelen, verwerken en analyseren en dienen in staat te zijn om de effecten van nieuwe wetgeving in kaart te brengen en hier een beargumenteerd standpunt over in te nemen. Studenten leren een hoofdvraag en deelvragen te formuleren en te beantwoorden.

In het kader van de toetsing ontvangt de opleiding van de studenten een product waarin de antwoorden door de student zijn uitgewerkt en dat voldoet aan de eisen van een goed en duidelijk gestructureerd verslag, voorzien van literatuurverwijzingen, voetnoten en dat in correct Nederlands is geschreven.

Stages

De SJD opleiding hanteert een adequate set aan eisen waaraan stageverlenende organisaties dienen te voldoen. De student, de begeleider vanuit de organisatie (de praktijkbegeleider) en de stagedocent vanuit de opleiding hebben tijdens de stage een aantal gesprekken waarbij het leerproces en afspraken schriftelijk worden vastgelegd. De schriftelijk vastgelegde opdrachten met de door de student te realiseren/gerealiseerde competenties zijn hierbij een gespreksthema.

Met behulp van de stagebezoeken en de schriftelijke documentatie beoordeelt de stagedocent of de student aan alle verplichtingen heeft voldaan. De opleiding overlegt met praktijkbegeleiders de stage-invulling en licht de wijze toe waarop de beoordeling van de stage plaatsvindt. Hierbij worden ervaringen uitgewisseld die de opleiding gebruikt bij het verder verbeteren van stageprojecten.

Tijdens het stageonderzoek (en afstudeeronderzoek) helpen docenten die beschikken over onderzoekservaring studenten met de uitvoering van de onderzoekstechnische kant van het onderzoek. Deze begeleiding staat naast de vakinhoudelijke begeleiding en procesbegeleiding van de stagebegeleider. Met ingang van het huidige studiejaar is de onderzoeksbegeleiding tijdens de stageperiode door een groep onderzoeksdocenten op zich genomen.

Studielast

De studenten die het auditteam sprak, vonden de opleiding goed te doen. Sommige onderdelen, zoals de puur juridische onderdelen zijn pittig. De projecten zijn van voldoende niveau. Daarnaast is de lesstof die zij moeten doornemen omvangrijk. Toch vindt veruit een meerderheid onder deze studenten nu ruim tijd om er een bijbaan op na te houden van maximaal zo'n 16 uur per week. We moeten dus goed plannen, zo geven studenten aan. De voltijdstudenten die het auditteam sprak, besteden gemiddeld zo'n 30 uur aan hun studie, met uitschieters naar boven én naar beneden. Dit is afhankelijk van de studiefase waarin zij zich bevinden. Deeltijdstudenten gaven tijdens de audit aan dat zij per week, naast hun werk, 15-20 uur besteden aan hun opleiding.

Literatuur

Het auditteam heeft de literatuurlijsten bestudeerd van de voltijd- en deeltijdvariant van de opleiding. Daaruit blijkt dat de opleiding veelal gebruik maakt van Nederlandstalige literatuur op het terrein van Recht, onderzoek, Psychologie en Sociologie. De gebruikte literatuur is voor beide varianten adequaat en actueel. Literatuur op het raakvlak recht en sociale vakken is duidelijk aanwezig. Ook dienen studenten, zowel voltijd- als deeltijd, relevante juridische literatuur te bestuderen waaronder op het terrein van privaatrecht, overeenkomstenrecht en Europees recht. Studenten meldden tijdens de audit, en dit onderschrijven enquêtes onder studenten, dat zij tevreden zijn over de voorgeschreven literatuur.

Het auditteam constateert dat er binnen het team van de opleiding discussie is geweest over het opnemen van Engelstalige literatuur. Vooralsnog blijft de voorkeur bestaan voor Nederlandstalige literatuur: boeken op het terrein van Nederlands recht zijn veelal in het Nederlands geschreven en voor niet-juridische vakken zijn adequate Nederlandstalige boeken beschikbaar. Ook dit auditteam, in navolging van het auditteam uit 2006, wijst de opleiding op het belang van anderstalige literatuur in de opleiding. Studenten leren dan niet alleen anderstalige vakinhoud maar bekwamen zich tevens in het lezen van, in de regel, de Engelse taal en leren vakterminologie te gebruiken in een andere taal.

Instroom

Verreweg de meeste voltijd studenten stromen in vanuit het havo, daarna volgt een deel instromers vanuit het mbo; een beperkt deel stroomt in vanuit het vwo. Voor de deeltijdvariant ligt de verdeling anders. Hier bestaat de meerderheid uit mbo'ers, een beperkt deel heeft een havo-achtergrond of een afgeronde vwo-opleiding.

Voor de opleiding SJD geldt dat zij studenten toelaat met een afgeronde mbo-4 opleiding, een havo- of vwo diploma. Het lage taalvaardigheidsniveau van een grote groep studenten blijft het onderwijs parten spelen. Dat lage niveau heeft niet uitsluitende betrekking op klassieke d/t-fouten maar ook op het op een adequate wijze op papier kunnen zetten van resultaten uit onderzoek of de eigen gedachten. Gelet op het belang van een goede uitdrukingsvaardigheid voor SJD studenten, is besloten hier extra aandacht aan te besteden. Het auditteam vindt dit een goed initiatief. Concreet blijkt het volgende. In het studieonderdeel 'Taal voor SJD' (eerste studiejaar) besteedt de opleiding in acht weken aandacht aan de basis van ontleden, werkwoordspelling, spellingkwesies en leestekens en herhalingen. Dit studieonderdeel sluit de student af met een tentamen waarvoor deze tenminste een 5,5 moet behalen.

De opleiding SJD heeft een beperkte invloed op de kwaliteit van de groep instromende studenten omdat 'selectie aan de poort' niet is toegestaan. Op opleidingsniveau probeert de onderwijsinstelling de kwaliteit van de groep instromers te beïnvloeden door regelmatig overleg te voeren met het 'toeleverend' onderwijs over de ingangseisen, door goede voorlichting te geven en studenten die duidelijk niet op hun plek zitten zo snel mogelijk te laten uitstromen.

Voor deeltijdstudenten geldt dat zij dienen te beschikken over een relevante werkplek. Ook zij dienen in het bezit te zijn over een vooropleiding die hen volgens de wettelijke kaders toegang biedt tot de opleiding. Vrijstellingen voor studieonderdelen geeft de opleiding niet (meer). De opleiding blijkt hier nauwlettend op toe te zien, zo constateert het auditteam. De examencommissie was verantwoordelijk voor het incidenteel verlenen van vrijstellingen voor hele studieonderdelen maar met het afbouwen van de deeltijdvariant verdwijnt deze taak voor de examencommissie.

Wat betreft het Bindend Studieadvies is gebleken dat de examencommissie namens het CvB aan iedere student tegen het einde van het eerste jaar van inschrijving voor de propedeuse een studieadvies geeft. Dit is geregeld in de Onderwijs- en Examenregeling. Hierin is duidelijk beschreven hoe de opleiding de procedure rond het Bindend Studieadvies heeft geregeld, inclusief bezwaar en beroep door de student.

Alumnibeleid

Het auditteam stelt vast dat het alumnibeleid nog onvoldoende van de grond is gekomen. In een visiedocument geeft de opleiding aan het belang van alumni voor de opleiding in te zien waarbij zij erop wijst dat de noodzaak van een strategische aanpak van alumni helder is en dat hiertoe ook behoefte bestaat. Vervolgens formuleert de opleiding een aantal initiatieven voor de korte termijn waaronder het in kaart brengen wie haar alumni zijn, het organiseren van activiteiten voor alumni en het delen van kennis en vaardigheden met hen. Van belang is dat de opleiding de in dit visiedocument geformuleerde en door alumni tijdens de audit onderstreepte initiatieven dit studiejaar ter hand neemt.

Studieloopbaanbegeleiding en studeerbaarheid

Uit het gesprek dat het auditteam heeft gevoerd met studenten is gebleken dat zij tevreden zijn over de begeleiding en de studeerbaarheid van de opleiding. Studieloopbaanbegeleiding binnen SJD richt zich vooral op: het leren te leren, het ontwikkelen van een professionele beroepshouding en het leren maken van keuzes binnen de studie: waar wil je later in het beroepenveld terecht komen? In het eerste studiejaar biedt de opleiding ondersteunende lessen op dit terrein.

De begeleiding moet garant staan voor studievoortgang, zo geeft de opleiding aan, om onnodige studievertraging te voorkomen, hetgeen overigens niet altijd lukt, zo blijkt uit de rendementscijfers (zie hierna). De studieloopbaanbegeleider van de student heeft hierbij een centrale rol en is het eerste aanspreekpunt. Iedere student heeft vanaf het eerste jaar een eigen studieloopbaanbegeleider en houdt deze in principe de rest van zijn studie. Ieder blok hebben studenten een gesprek met hun begeleider.

Studenten blijken niet altijd enthousiast te zijn over de studieloopbaanbegeleiding. Een werkgroep binnen de opleiding heeft de problematiek rondom de begeleiding geanalyseerd en verbeteringen geformuleerd. Achtergrond hierbij is dat studenten bij de start van hun opleiding nog een onvoldoende uitgewerkt beroepsbeeld hebben en moeite hebben met een bij de opleiding passende studiehouding. De opleiding wil de rol van het portfolio als hulpmiddel om het leerproces en de competentieontwikkeling te volgen en te beoordelen versterken en nadrukkelijker opnemen in het studieloopbaanprogramma.

Ook heeft de opleiding een nieuw boek voor studieloopbaanbegeleiding opgenomen in de boekenlijst en zijn de gesprekken tussen de student en zijn begeleider ingeroosterd. Uit een beschrijving van de studieloopbaanbegeleiding in het blokboek blijkt dat de opleiding dit studieonderdeel adequaat heeft vormgegeven met een nadrukkelijke aandacht voor planning, werkwijze en studieactiviteiten. In dit verband merkt de opleiding op dat studieloopbaanbegeleiding een grote mate van zelfstandigheid vraagt van de student. De studie vraagt veel aan zelfredzaamheid.

De opleiding heeft het aantal contacturen op een duidelijke wijze beschreven. Wij hebben dit eerder in deze rapportage opgenomen.

Rendementen

Sinds de introductie van de opleiding HBO-Rechten, begin deze eeuw, binnen het hbo, is het aantal studenten op juridisch gebied fors gegroeid. Dit geldt ook voor beide opleidingen die deel uit maken van Recht binnen de Hogeschool Leiden.

Het auditteam constateert dat de onderwijsinstelling voldoende werk maakt van het analyseren van de rendementen. Binnen de kaders van het rendementsanalyses besteedt zij aandacht aan een kwantitatieve inventarisatie en kwalitatieve uitleg van het onderwijsrendement op basis van instroom-, doorstroom- en uitstroomcijfers. Vervolgens vergelijkt zij deze cijfers door een benchmark met andere opleidingen binnen de onderwijsorganisatie en SJD opleidingen bij andere hogescholen. Niet alleen heeft de opleiding goed zicht op de herkomst van de groep instromers, maar tevens op het diplomarendement, het aantal voortijdige studiestakers en het propedeuserendement. Ook heeft de opleiding een beeld van het aantal ingeschrevenen per vooropleiding.

Eerder in deze rapportage, bij de basisgegevens, heeft de opleiding een overzicht gegeven van een aantal rendementscijfers. Het auditteam stelt in navolging van de opleiding vast dat de uitval (zonder propedeuse) hoog is bij de opleiding. Veelal ligt de oorzaak toch in de sterke juridische component van de opleiding die studenten tegenvalt, zo geven opleiding en studenten aan tijdens de audit. Startende studenten hebben mogelijk behoefte aan meer begeleiding, een aandachtspunt voor de opleiding.

Docenten

Sinds de beoordeling in 2006 van de opleiding SJD, is er hard gewerkt aan een verdere verbetering van het team docenten. Met name op het terrein van professionalisering en de relatie met het werkveld zijn belangrijke stappen gezet door de opleiding.

Op de eerste plaats, zo valt het auditteam op, is er sprake van een verjonging van het docententeam in vergelijking met 2006. Op de tweede plaats is de piekbelasting die docenten eerder hebben ervaren in het eerste semester teruggedrongen. De verdeling van het studiejaar in vier blokken heeft tot een betere spreiding van vakken geleid en docenten kunnen zich nu beter concentreren op vakken door een betere taakverdeling. De nakijkperiode voor tentamens is nu beter gespreid. Met ingang van het huidige studiejaar is er sprake van een weekrooster per periode. Docenten kunnen zo regelmatig werken en hun werk is voorspelbaarder geworden. De werkdruk, zo geven docenten aan, is toch nog behoorlijk groot. Met het oog op de piekbelasting, zet de opleiding in het huidige studiejaar 4 fte extra in en zet zij externe docenten in op specifieke studieonderdelen. Overleg tussen het management van de opleiding en het CvB van de hogeschool heeft geleid tot meer administratieve ondersteuning van docenten zodat laatstgenoemden zich op hun kerntaken kunnen richten. Concreet betreft het een medewerker die zich onder andere bezighoudt met de archivering van toetsen en die de toetscommissie ondersteunt. Ook is binnen de afdeling recht een kwaliteitscoördinator werkzaam sinds 1 september jl.

Van belang is dat de opleiding nu werk maakt van docentstages om hen op deze wijze in contact te brengen met het werkveld. Thans nemen docenten deel aan contractactiviteiten binnen de hogeschool en komen zij in contact via stages van studenten. De docentstages vormen op beide activiteiten een belangrijke aanvulling.

Op basis van de bestudering van cv's van SJD docenten stelt het auditteam vast dat de kwaliteit van de docenten goed is, wat hun theoretische en praktische achtergrond betreft. Elf docenten hebben, naast hun aanstelling aan de Hogeschool Leiden, ook een aanstelling in de beroepspraktijk. Docenten van deze opleiding en van HBO-Rechten geven les op beide opleidingen. Het totaal aantal docenten van beide opleidingen bedraagt 45 waarvan er 29 een wo-Rechten opleiding hebben afgerond. 14 docenten hebben een andere wo-achtergrond.

Verreweg de meeste docenten beschikken over een WO achtergrond, onder andere op het terrein van Nederlands Recht, Civiel- en Bedrijfsrecht, Notarieel recht, Sociologie, Master Public Administration, Engelse taal en cultuur en Culturele Antropologie. Elf docenten beschikken over een wo-opleiding waarvan er één gepromoveerd (Sociologie) is. Twee docenten beschikken over een hbo opleiding. Hun takenpakket strekt zich uit van doceren tot en met ontwikkelen en het begeleiden van studenten.

Verscheidene docenten volgden onderzoekstrainingen om zich verder te bekwamen op het terrein van onderzoek binnen een juridische context. Vanaf 2011-12 zijn deze trainingen vervangen door bijeenkomsten van alle afstudeerbegeleiders per opleiding, een werkwijze die meer recht doet aan de domeinspecifieke onderzoeksmethodologie. Ook volgen docenten trainingen op het terrein van toetsontwikkeling en toetsbeoordeling om hun kennis op dit terrein *up to date* te houden en, waar van toepassing, op een hoger plan te brengen.

De beoordeling van docenten vindt plaats op basis van een gesprekscyclus. Docenten voeren jaarlijks met de teamleider SJD een POP-gesprek waarin o.a. de te volgen training een onderwerp van gesprek is. Functionerings- en beoordelingsgesprekken maken deel uit van de reguliere gesprekscyclus binnen de hogeschool en worden gevoerd door de onderwijsmanager en de teamleider. Studenten geven in evaluaties aan tevreden te zijn over de docenten. Op een vijfpuntschaal scoren docenten tussen een 3.1 en 3.7.

Nieuwe docenten volgen, indien zij nog niet bevoegd zijn om hbo-onderwijs te verzorgen, een opleiding op het terrein van didactiek, naast een voor het cluster ontwikkeld inwerkprogramma. Pas nadat zij deze cursus met goed gevolg hebben afgesloten, komen zij in aanmerking voor een vaste aanstelling die in de regel varieert van 0.6 tot en met een volledige aanstelling. Iedere nieuwe docent krijgt ook een mentor aangewezen die de opleiding hiervoor faciliteert.

De docent/studentratio bedraagt 1:27,6 (10,6 fte op 293 studenten). Deze ratio ligt iets boven de door de Hogeschool Leiden als wenselijk ervaren ratio van 1: 25,5.

Voorzieningen

Het auditteam volstaat hier met het oordeel: adequaat. Mediatheek en lokalen zien er in de nieuwe omgeving verzorgd uit. Studenten maken gebruik van voorzieningen die algemeen beschikbaar zijn voor studenten van de hele hogeschool. Studenten kunnen in de mediatheek terecht voor tijdschriftartikelen, zowel op papier als digitaal, en voor boeken. Voor de opleiding specifieke vakliteratuur is hier aanwezig. De opleiding heeft het gebruik van de mediatheek in het curriculum opgenomen; zij krijgen voorlichting over het gebruik van de mediatheek evenals een rondleiding en een zoektraining. Medewerkers van de mediatheek zijn hierbij betrokken.

De studieruimten zijn geschikt om zowel in groepsverband als zelfstandig te werken. Het aantal pc's lijkt ruim voldoende te zijn; tijdens de rondleiding van het auditteam was het merendeel onbemand. De onderwijsruimten zien er schoon/verzorgd uit. Studenten zijn tevreden over het gebouw.

De hogeschool beschikt over een digitale leeromgeving waar studenten voor hen relevante informatie kunnen terugvinden en kunnen delen met medestudenten. Problemen met de registratie van studentgegevens blijken te zijn opgelost door de introductie van Osiris, een registratiesysteem dat meerdere onderwijsinstellingen gebruiken om studieresultaten en studievoortgang in kaart te brengen.

Weging en Oordeel

Het auditteam komt bij Standaard 2 tot het oordeel: voldoende. De volgende overwegingen hebben tot dit oordeel geleid.

- De opleiding geeft de student de gelegenheid om op een zowel vakinhoudelijk als op didactisch gestructureerd wijze de SJD competenties te bereiken. Waarbij de onderzoekscomponent binnen de opleiding thans voldoende geborgd is. Wel merkt het auditteam op dat er op dit punt sprake is van werk in uitvoering: de onderzoekscomponent is dit studiejaar verder aangescherpt in het curriculum en bij docenten. Positief is het auditteam over het 'taalbeleid' van de opleiding, in het bijzonder de grondige aanpak ervan spreekt het auditteam aan.
- De opleiding wijst er op dat zij ten aanzien van de omvang van het aantal contacturen een bewuste keuze heeft gemaakt. Het auditteam heeft de indruk dat het aantal uren dat studenten besteden aan hun studie verhoogd kan worden. De rendementen kunnen beter; mogelijk dat een intensivering van het aantal contacturen hier soelaas biedt. De studie-loopbaanbegeleiding blijft een punt van aandacht voor de opleiding. Dit is evenals het al jaren slepende alumni-beleid binnen de opleiding nadrukkelijk punt van aandacht dat de opleiding dient op te pakken op korte termijn. De aanzetten daartoe heeft het auditteam gezien.
- De literatuur is aan de maat maar de anderstalige component ontbreekt nog. Het auditteam begrijpt de overwegingen van de opleiding om vooralsnog af te zien van Engelse literatuur maar ziet de introductie van Legal English in het curriculum als een prima aanleiding om Engelstalige literatuur ook verder in het curriculum op te nemen.
- De kwaliteit van de docenten is goed; het merendeel beschikt over een relevante wo-opleiding en over werkervaring.

Samenvattend stelt het auditteam vast dat de opleiding over een voldoende uitgewerkt curriculum beschikt waarvan de verschillende studieonderdelen op adequate wijze gedoceerd worden door docenten die beschikken over vakinhoudelijke kennis en praktijkkennis. Uiteraard blijven er punten binnen een opleiding bestaan, waarvan wij er hierboven een aantal genoemd hebben, en waar de opleiding aan werkt. Het auditteam is van mening dat, gelet op de kritische houding van de opleiding ten aanzien van haar eigen functioneren, zij in staat is de verbeterpunten succesvol af te ronden.

Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het gerealiseerde niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeerwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

Bevindingen

Inleiding

Het auditteam is positief over de wijze waarop de opleiding SJD de positie van de examencommissie, de toetscommissie en haar examinatoren heeft beschreven in het Reglement Examencommissie (dit geïntegreerd is in de OER) en hoe zij de taakverdeling binnen het cluster heeft beschreven in het document Kwaliteit Toetsing en Beoordeling 2011.

In het Reglement Examencommissie beschrijft de opleiding tevens de verhouding tussen de examencommissie en de toetscommissie, tussen de examencommissie en het management en tussen het management en de toetscommissie.

Examencommissie

De opleiding beschikt over een examen- en een toetscommissie. Het CvB van de hogeschool, het instellingsbestuur, benoemt de leden van de examencommissie op basis van hun deskundigheid op het terrein van SJD. Ten minste één lid van de examencommissie is docent van de opleiding. De examencommissie bestaat uit minimaal drie leden waarvan één lid een extern lid is.

In het reglement van de examencommissie besteedt de opleiding uitgebreid aandacht aan de taken en bevoegdheden van de commissie. Hiertoe behoren o.a. het vaststellen van de uitslag van examens, het verlenen van vrijstellingen, het treffen van maatregelen in geval van fraude en het adviseren van de clusterdirecteur en het CvB bij de benoeming van nieuwe leden van de commissie. Het auditteam stelt vast dat de examencommissie in voldoende mate is toegerust om haar taken uit te voeren, zowel wat kwaliteit als wat kwantiteit betreft.

De examencommissie vergadert één keer per week in besloten kring. Kwesties die aan bod komen, vallen onder de geheimhoudingsplicht, dit in tegenstelling tot de besluitvorming die wél openbaar is.

Toetscommissie

Naast een examencommissie kent de opleiding ook een toetscommissie, bestaande uit drie personen die in de regel gerekruteerd worden uit het docentencorps. In het Reglement Examencommissie is in een aparte bijlage het takenpakket en de benoemingsprocedure beschreven van de toetscommissie. De onderwijsmanager van de opleiding SJD benoemt de leden van deze commissie op basis van hun inhoudelijke expertise, objectiviteit, het kunnen analyseren van problemen en oordeelsvorming: het kunnen afwegen van gegevens en mogelijke handelwijzen in het licht van relevante criteria.

De borging van de kwaliteit van SJD tentamens ligt bij de toetscommissie. Zij toetsen, conform het reglement, steekproefsgewijs tentamens en geven feedback aan docenten en examinatoren. De afgelopen jaren hebben SJD-docenten een traject gevolgd waarin aandacht werd besteed aan toetsen en beoordelen.

De voorzitter en de secretaris van de examencommissie, de toetscommissie en de onderwijsmanager overleggen ten minste drie keer per jaar over het functioneren van de verschillende commissies in relatie tot elkaar.

Examinatoren

Naast een toetscommissie kent de opleiding ook examinatoren. Zij zijn door de examencommissie belast met het afnemen van tentamens, het ontwikkelen en beoordelen van toetsen en lesmateriaal van de opleiding en het verbeteren van de opgaven en de beoordelingen van de toetsen. De onderwijsmanager draagt, nadat hij zich een goed beeld heeft gevormd over de kwaliteit van de examinerator, deze voor aan de examencommissie. De examencommissie benoemt een examinerator.

Toetsbeleid

Het toetsbeleid van de opleiding sluit aan op dat van de Hogeschool Leiden uit 2009 én bij de uitgangspunten toetsing van Management & Bedrijf uit juni 2011. In het toetsbeleid heeft de opleiding beschreven: haar uitgangspunten, de toetsinstrumenten en de toetsprocedures voor de borging van de kwaliteit van toetsing.

Docenten binnen SJD leveren een door hen (ten minste twee docenten) gemaakt (her)tentamen met beoordelingsformulier in bij de toetscommissie. Laatstgenoemde beoordeelt steekproefsgewijs de toetsen en geeft docenten feedback op de kwaliteit van de toetsen. Na eventuele aanpassing door de docent van het tentamen levert hij dit in bij het examenbureau van de hogeschool.

Toetsen en toetsevaluaties bewaart de opleiding in een digitaal en in een fysiek archief. Voor de archivering van de toetsen is een medewerker aangetrokken binnen de afdeling.

De curriculumcommissie stelt de toetsplanning op. In het vorige studiejaar heeft de curriculumcommissie de toetsplannen geëvalueerd. Uit deze evaluatie is als meest opvallende punten naar voren gekomen dat zowel het werkveld als de studenten meer betrokken kunnen worden bij de beoordelingscriteria, dat er (te) veel kleine toetsen zijn en dat de opleiding meer formatief kan toetsen.

Voor ieder studieonderdeel/vak is aangegeven op welke wijze er getoetst wordt. Zo toetst de opleiding het vak Politicologie met een schriftelijk tentamen met open vragen. Het tentamen zal bestaan uit kennis- en toepassingsvragen waarbij de SJD-student laat zien dat hij in staat is de verworven theoretische kennis ook toe te passen op een praktijksituatie of een actueel vraagstuk. Het tentamen vindt plaats in een tentamenweek.

Twee docenten zijn altijd betrokken bij assessments en bij het beoordelen van mondelinge tentamens.

Verbetering toetsen

De kwaliteit van de toetsen is de afgelopen jaren nadrukkelijk een aandachtspunt geweest binnen SJD. De kwaliteitsslag die de afgelopen twee jaar is gemaakt heeft ertoe geleid dat de kwaliteit van de toetsen verbeterd is. Zo constateert de toetscommissie van de opleiding dat de toetsmatrijzen vanaf het vorige studiejaar steeds vaker correct zijn ingevuld. De verbetering is in belangrijke mate terug te voeren op de cursus toetsconstructie die docenten vrijwel allemaal hebben gevolgd.

De toetscommissie controleert op basis van een evaluatiekalender de toetsen. Zij besteedt daarbij overigens niet alleen aandacht aan kennistoetsen maar ook aan de wijze waarop SJD vaardigheden toetst en aan toetsing binnen projecten. Een punt van aandacht volgens het auditteam heeft betrekking op de toetsingscriteria bij zowel de projectactiviteiten als bij het gebruik van portfolio's. Daarnaast heeft de opleiding een checklist ontwikkeld voor de toetsing van assessments en werkstukken.

Kwaliteit toetsen

Zoals hierboven aangegeven beschikt de opleiding over een uitgebreid toetsarchief. Het auditteam heeft uit het 'rollen archief' tijdens de audit een aantal toetsen *at random* geselecteerd en bestudeerd. Het auditteam constateert dat de kwaliteit van de toetsen voldoende is. Dat wil zeggen: zij toetsen de verschillende studieonderdelen zowel wat breedte als wat diepgang betreft in voldoende mate. Zeker hbo-bachelorniveau, zo stelt het auditteam vast.

Eindwerkstukken

Inleiding

Wat betreft het eindniveau, merkte het auditteam in 2006 op dat er sprake was van een grote variatie in niveau, zowel wat betreft de vakinhoudelijke- als de onderzoekscomponent. Ook was het aantal taalfouten dat het auditteam aantrof in de eindwerkstukken te hoog. In dit verband merkt de opleiding op dat zij in 2011-12 een visie op onderzoek heeft geformuleerd (zie hiervoor) die in het daaropvolgende studiejaar van invloed is op de onderzoeksonderwerpen. Ook is het aantal uren voor onderzoeksonderwijs uitgebreid.

Het afstuderen

Voor hun afstuderen schrijven studenten een onderzoeksvoorstel en daarna een onderzoeksrapport met daarbij een beroepsproduct. Ook houden zij een presentatie in het werkveld waarbij zij de resultaten van hun scriptieonderzoek presenteren. In de regel maakt een student een afstudeerproduct in opdracht van een organisatie uit het werkveld. De begeleider uit het werkveld heeft een adviserende stem bij de beoordeling van ieder onderdeel.

Zowel het onderzoeksvoorstel als het onderzoeksrapport worden beoordeeld door de begeleider en een co-referent. De examencommissie beoordeelt zelf steekproefsgewijs de kwaliteit van de afstudeerwerkstukken. Het extern lid van de examencommissie heeft in het vorig studiejaar een steekproef van de eindwerkstukken gelezen en hierop feedback gegeven.

Kwaliteit eindwerkstukken

Het auditteam heeft 15 voltijd- en 4 deeltijd eindwerkstukken bestudeerd voorafgaand aan de audit. Voor beide varianten geldt dat het niveau van de 19 eindwerkstukken zeker hbo-bachelor niveau representeert. De sociale- en de juridische component zijn in voldoende mate terug te vinden in de werkstukken. De gebruikte literatuur is aan de maat. Het Nederlands is bij de meeste eindwerkstukken van voldoende niveau. Bij een beperkt aantal eindwerkstukken behoeft het Nederlands nog verbetering maar is niet onvoldoende. Het gaat dan om de juiste syntax en de correcte uitdrukingsvaardigheid binnen tekstpassages waar nog eens goed naar gekeken moet worden.

De student heeft in alle gevallen in heldere bewoordingen beschreven aan welke opdracht hij heeft gewerkt en welk beroepsproduct daaruit is voortgekomen. Daarbij zijn de vraag, de aanleiding en het probleemgebied in kaart gebracht en is er sprake van een complexe en duidelijk geformuleerde centrale vraag. De motivatie van de door de student gekozen onderzoeksmethode kan beter. De analyse en interpretatie van de onderzoeksgegevens in een sociaaljuridische context is bij de meeste eindwerkstukken adequaat waarbij de onderzoeksuitkomsten aansluiten bij de centrale vraag.

De beoordelingsformulieren zijn een goede bron van feedback voor de student. De beoordelaars leggen uit hoe de beoordeling heeft plaatsgevonden en wat de sterke en minder sterke punten van de scriptie zijn. De beoordeling is zeker adequaat, het vier-ogen principe is herkenbaar.

Het auditteam constateert dat deze eindwerkstukken beduidend steviger, meer wetenschappelijk onderbouwd zijn en voorzien zijn van betere literatuurlijsten vergeleken met

iets oudere eindwerkstukken. Het juridisch probleem is relevanter, beter omschreven en beter uitgewerkt door de student. De beoordelingsformulieren zijn een bron van feedback voor de student, er wordt genuanceerd uitgelegd hoe de beoordeling heeft plaatsgevonden en wat de sterke en minder sterke punten van de scriptie zijn.

Weging en Oordeel

Het auditteam komt bij Standaard 3 tot het oordeel voldoende waarbij de volgende overwegingen tot dat oordeel hebben geleid.

- Examencommissie en toetscommissie zijn op een adequate wijze vormgegeven. De examencommissie voldoet aan de eisen zoals geformuleerd in de wet versterking besturing. De mandatering van de toetscommissie is duidelijk beschreven evenals de wijze waarop examinatoren zijn benoemd.
- De opleiding informeert studenten duidelijk per studieonderdeel op welke wijze toetsing plaatsvindt in de blokboeken en welke criteria zij toepast bij de beoordeling.
- Er is sprake van een valide toetsingswijze. De door de opleiding gehanteerde wijze van toetsen sluit aan bij de competenties, de doelstellingen en het curriculum. De kennistoetsen zijn op hbo-bachelorniveau wat diepgang en breedte betreft.
- De door het auditteam bestudeerde eindwerkstukken zijn van voldoende niveau. De betrokkenheid van het werkveld bij de beoordeling is adequaat geregeld. De opleiding heeft een duidelijke inhaalslag gemaakt wat betreft de kwaliteit van de eindwerkstukken en de beoordeling ervan. Het auditteam moedigt de opleiding aan de komende jaren door te gaan met de door haar ingeslagen weg wat betreft de kwaliteit van de scripties en de wijze van beoordeling.

5. ALGEMEEN EINDOORDEEL

De door de SJD opleiding gehanteerde set competenties en de hiervan afgeleide doelstellingen zijn in overeenstemming met de eisen die het werkveld stelt aan hbo-bachelor afgestudeerde SJD'ers.

De opleiding speelt in voldoende mate in op recente inzichten uit het vakgebied en weet deze ontwikkelingen in voldoende mate te verwerken in haar curriculum. Dit kent een goede balans tussen breedte en diepgang en maakt dan ook inhoudelijk een afgewogen indruk, waarbij de juridische- en de sociale component in evenwicht zijn. Binnen de opleiding is sprake van een samenhangende leeromgeving, die de studenten de mogelijkheid geeft de competenties en de basiskennis te verwerven. Het auditteam sluit niet uit dat een intensievere vorm van begeleiding op termijn ook zal leiden tot een verhoging/verbetering van het opleidingsrendement.

De opleiding beschikt over vakbekwame docenten met theoretische en aan de praktijk gerelateerde kennis. De samenwerking van de opleiding met het regionale werkveld beoordeelt het auditteam als positief.

Positief is het auditteam over de maatregelen die de opleiding neemt om de taalvaardigheid van studenten te verbeteren.

De voorzieningen zijn adequaat. Studenten zijn tevreden over de opleiding, i.c. de vakinhoud, en over de informatievoorziening/communicatie, zo constateert het auditteam.

De examencommissie functioneert op een adequate wijze. Zij is recentelijk in de huidige vorm geïnstalleerd, heeft duidelijk ontwikkelingspotentieel, stelt de juiste prioriteiten en houdt een vinger aan de pols wat betreft de kwaliteit en het niveau van de opleiding. Dit geldt eveneens voor de toetscommissie.

Uit de tussenproducten en de bestudeerde eindwerkstukken concludeert het auditteam dat de afgestudeerden na afronding van de opleiding beschikken over hbo-bachelor niveau.

Het auditteam is op basis van het bovenstaande van oordeel dat de kwaliteit van de opleiding Sociaal-Juridische Dienstverlening van de Hogeschool Leiden voldoende is.

6. AANBEVELINGEN

Hierna geven wij de opleiding een aantal aanbevelingen mee. Het betreft hier aanbevelingen die géén invloed hebben op de in deze rapportages opgenomen oordelen. Wel is het auditteam van mening dat deze aanbevelingen, mits opgevolgd, ertoe kunnen bijdragen dat de opleiding in kwalitatief opzicht verder verbetert.

- Er staan vele goede plannen op stapel voor de (nabije) toekomst en er is veel in uitvoering. Het totaaloverzicht verdient volgens het auditteam meer borging. Ook zijn de resultaten en de verantwoordelijken niet altijd duidelijk gedefinieerd.
- De administratieve organisatie verdient verbetering, inclusief het werkplekbeheer.
- Het (nieuwe) speerpunt van de hogeschool, gezondheidszorg, wordt niet herkend door studenten en docenten. Daar dient de onderwijsinstelling meer ruchtbaarheid aan te geven.
- Afstemming/kennisoverdracht met betrekking tot onderzoeksvaardigheden kan de opleiding beter afstemmen met het wo, in het bijzonder met de Universiteit Leiden.

BIJLAGE I   Scoretabel

Scoretabel paneloordelen hbo-bachelor Sociaal-Juridische Dienstverlening Hogeschool Leiden voltijd/ deeltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde eindkwalificaties	goed
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3. Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

BIJLAGE II Opleidings specifieke eindkwalificaties

DE VERTALING VAN DE LANDELIJKE COMPETENTIES NAAR DE HOGESCHOOLSPECIFIEKE SJD-COMPETENTIES VAN DE HOGESCHOOL LEIDEN.

Op basis van de landelijk vastgestelde competenties komt de SJD opleiding van de Hogeschool Leiden tot de volgende competenties:

1. De SJD'er kan op methodische wijze vragen en problemen van cliënten behandelen.
  2. De SJD'er kan zowel de rol van belangenbehartiger, wetsuitvoerder als toetsers/beoordelaar innemen.
  3. De SJD'er kan mondeling en schriftelijk adviseren, informeren, begeleiden, beschikken en rapporteren om tot een creatieve (juridische) oplossing te komen.
  4. De SJD'er kan zijn cliënt empoweren.
  5. De SJD'er kan omgaan met discretionaire ruimte
  6. De SJD'er kan de effecten van wet en regelgeving onderzoeken, effecten van wet en regelgeving signaleren en voorstellen voor verbetering aandragen waarbij publiek maatschappelijke ontwikkelingen worden betrokken.
  7. De SJD'er is sociaal en communicatief bekwaam.
  8. De SJD'er beschikt over basiskwalificaties voor management functies: herkent werkprocessen in organisaties, kan werkzaamheden coördineren en aansturen.
  9. De SJD'er is in staat zelf sturing te geven aan zijn ontwikkeling als beroepsbeoefenaar.
- In schema 3 staat nogmaals beschreven hoe deze 9 SJD competenties van de Hogeschool zich verhouden tot de landelijk beschreven competenties.

Schema 3

HL SJD-Competenties	1 klant-vragen behandelen / toepassen	2 omgaan met diverse rollen	3 informeren, adviseren, onderhandelen en bemiddelen, bijstaan in procedures	4 de klant empoweren	5 omgaan met discretionaire ruimte	6 onderzoek, signaleren en beleidsvorming	7 soc. & communic. vaardigh.	8 werk-processen, organisatie, coördineren, aansturen	9 leer- vermogen & zelfsturing
Domein Law	1	2	3			5, 6, 7		4	
Generiek Law							1		2
Landelijk SJD-kern-competenties	1	2	3	4	5	6			
HBO-kwalificaties	alle	alle	alle	alle	alle	3	8	9	7

INDELING VAN COMPETENTIES IN DRIE NIVEAU'S; GENERIEK EN SPECIFIEKE BESCHRIJVING

Ten behoeve van de competentietoetsing gedurende de opleiding is er in de opleidingscompetenties een indeling in drie niveaus gemaakt. Bij de verdere ontwikkeling van onderwijsprogramma en competentietoetsing wordt deze indeling als uitgangspunt genomen. De competentie ontwikkeling wordt getoetst in de projecten.

BIJLAGE III Schematisch overzicht opleidingsprogramma

Jaar	Thema per blok	Schema Opleidingscompetenties + niveau-aanduiding								
		Klantvragen behandelen / toepassen	Omgaan met diverse rollen	Informeren, adviseren, onderhandelen, bemiddelen en bijstaan	Empoweren	Discretionaire ruimte	Onderzoek, signaleren en beleidsvorming	Sociale en communicatieve vaardigheden	Werkprocessen, coördineren, aansturen	Leervermogen en zelfsturing
1	1. De SJD'er als oriënterende jurist						1	1	1	1
	2. De SJD'er als woonconsulent	1			1			1		1
	3. De SJD'er als medewerker HALT / Jeugdreclassering			1				1		1
	4. De SJD'er als casemanager WWB/WMO		1			1		1		1
2	5. De SJD'er als juridisch medewerker Vluchtelingenwerk		2					2		2
	6. De SJD'er als medewerker bij de patiëntenbelangenvereniging	2		2				2		2
	7. De SJD'er als beleidsmedewerker armoede						1	2		2
	8. De SJD'er als sociaal raadsman, -vrouw				2	2		2		2
3	Stage	2	3	2	3	3		3	2, 3	2
4	Minoren	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Afstuderen	3		3			3			3

Schema 3: Competentiematrix SJD voltijd

Jaar	Thema per blok	Schema Opleidingscompetenties + niveau-aanduiding								
		Klantvragen behandelen / toepassen	Omgaan met diverse rollen	Informeren, adviseren, onderhandelen, bemiddelen en bijstaan	Empoweren	Discretionaire ruimte	Onderzoek, signaleren en beleidsvorming	Sociale en communicatieve vaardigheden	Werkprocessen, coördineren, aansturen	Leervermogen en zelfsturing
1	1. Oriëntatie	1							1	
	2. Straf en criminaliteit			1			1		1	
	3. Arbeidsreïntegratie		1			1			1	
	4. Inkomen en soc. zekerheid				1		1		1	
2	5. Immigratie en integratie				2		2		2	
	6. Zorg / gezondheidszorg/pgb		2			2			2	
	7. Jeugd en gezin	2							2	
	8. Wonen			2				2	2	
3	9. Consumenten- bescherming			3					3	
	10. Schuldhulp- verlening	3	3		3				3	
	11. Beleid en organisatie					3		3	2	3
	12. Wonen, werken en soc. zekerheid in Europa						3			3
4	Minoren									
	Afstuderen		3	3			3	3	3	

Schema 4: Competentiematrix SJD Deeltijd

BIJLAGE IV Programma, werkwijze en beslisregels

Programma audit opleiding Sociaal Juridische Dienstverlening op 20 september 2012

Auditcommissie

Functie	Naam
Voorzitter	Hans Stoltenborg (Hobéon)
Secretaris	Ger Broers (Hobéon)
Vakdeskundige / onderwijsdeskundige	Nicole Catthoor (medewerker op juridische dienst Arteveldehogeschool)
Werkvelddeskundige	Jan Albert Waal (directeur het Juridisch Loket)
Studentlid	Marjolein Knevel (SJD Hogeschool van Amsterdam)

Ontvangstruimte: F2.054

Auditruimte: F2.023

Programma

Ruimte	Tijd	Gesprekspartner	Functie	Onderwerp	Auditoren
F2.023	8.15 - 8.30	Fleur Koevoets Anke van Vuuren Herman Morsch Nicole Almering	Gastvrouw Directeur cluster M&B Onderwijsmanager Kwaliteitscoördinator cluster M&B	Inloop, ontvangst en kennismaking Auditcommissie	Auditcommissie
F2.023	8.30 - 9.00			Intern overleg Auditcommissie	Auditcommissie
F2.023	9.00 - 9.15	Herman Morsch Nicole Almering	Onderwijsmanager Kwaliteitscoördinator cluster M&B	Vaststelling definitief programma	Auditcommissie
F2.023	9.15 - 10.00	Anke van Vuuren Herman Morsch	Directeur cluster M&B Onderwijsmanager	Visie en strategie - Clusterbeleid - Opleidingsbeleid	Auditcommissie

Ruimte	Tijd	Gesprekspartner	Functie	Onderwerp	Auditoren
F2.023	10.00 – 11.00	Lieneke van Ijzendoorn Erik Vrinds Thijs Akkerman Lea Hermsen Mieke Kroft Anne Marie Verhagen Marga Janssen Cilia Born	Docent / lid curriculumcommissie Docent Docent Docent Docent / stagecoördinator / teamleider Voorzitter examencommissie Docent / lid curriculumcommissie Onderwijskundige	Standaard 1 <ul style="list-style-type: none"> - Relatie tussen opleidingsprofiel en beroepsprofiel - Bachelorniveau (complexiteit van de eindkwalificaties) - Actualiteit opleidingsprofiel / curriculum Standaard 2 <ul style="list-style-type: none"> - Inhoud programma - Didactische uitgangspunten - Kwaliteit personeel - Voorzieningen - Instroom / opleidingscijfers 	Auditcommissie
F2.023	11.00 – 11.15	Fleur Koevoets	Gastvrouw	PAUZE	
F2.023	11.15 – 12.00	Alle betrokkenen		Open spreekuur Lesbezoek (les start 11.30)	(Deel) Auditcommissie (Deel) Auditcommissie
F2.023	12.00 – 12.30			Verificatie documenten	Auditcommissie
F2.023	12.30 – 13.15	Fleur Koevoets	Gastvrouw	LUNCH PAUZE	Auditcommissie
F2.023	13.15 – 13.45	Fleur Koevoets	Gastvrouw	Rondleiding voorzieningen en mediatheek	Auditcommissie
F2.023	13.45 – 14.30			Verificatie documenten	Auditcommissie

Ruimte	Tijd	Gesprekspartner	Functie	Onderwerp	Auditoren
F2.023	13.45 – 14.30	Marga Janssen Heleen Eggelte Eijmert Mudde Anne Marie Verhagen Ben Schuurmans Mieke Kroft Daniëlle Wolfert	Docent / lid curriculumcommissie Docent / lid toetscommissie Docent / afstudeercoördinator Voorzitter examencommissie Docent Docent / stagecoördinator / teamleider Docent	Standaard 3 - Toetsing - Gerealiseerd eindniveau	Auditcommissie
F2.023	14.30 – 15.15	Ashra Pieters Anne Slofstra Tom Reedijk Stefanie Holleman Petra van Muijlwijk Ogur Erdem Johan Galjaard	4 ^e jaars student VT 4 ^e jaars student VT 3 ^e jaars student VT 3 ^e jaars student VT 2 ^e jaars student VT 2 ^e jaars student VT 3 ^e jaars student DT	Studenten voltijd en deeltijd	Auditcommissie
F2.023	15.15 – 15.30			PAUZE	
F2.023	15.30 – 15.45	Herman Morsch e.a.	Onderwijsmanager en anderen	Pending issues	Auditcommissie
F2.023	15.45 – 16.30	Annemieke van Bochove Jordy Tschur Kristel van Es Petra Splinter Shirley Luong Maureen Aertssen Christa Romani	Alumni Alumni Alumni Alumi BVC lid BVC lid	Gesprek met BVC en alumni	Auditcommissie

Ruimte	Tijd	Gesprekspartner	Functie	Onderwerp	Auditoren
F2.023	16.30 – 17.00			Intern overleg Auditcommissie	Auditcommissie
F2.023	17.00 – 17.45	Alle betrokkenen		Terugkoppeling Auditcommissie aan betrokkenen opleiding SJD	Auditcommissie
Grand Café	17.45 – 18.30	Alle betrokkenen		Hapje en drankje	

Werkwijze

Bij de beoordeling van de voltijd en deeltijd opleiding SJD is uitgegaan van het door de NVAO vastgestelde "Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs" van 22 november 2011. Daarin staan de standaarden vermeld waarop een Evaluatiebureau zich bij de beperkte opleidingsbeoordeling van een opleiding moet richten en de criteria aan de hand waarvan een Evaluatiebureau moet bepalen of de basiskwaliteit van die opleiding als voldoende kan worden beoordeeld.

Op basis van de door opleiding geleverde documentatie heeft het auditteam zich een beeld kunnen vormen van de primaire en secundaire processen van de voltijd- en deeltijd variant.

De visitatie was gericht op een verificatie van de bevindingen uit de documentenanalyse en het verkrijgen van aanvullende informatie over de inhoud van het programma. Dit geschiedde door gesprekken met vertegenwoordigers van de opleiding, studenten en het werkveld, die waren te kenschetsen als 'gesprekken tussen vakgenoten'.

De verificatie door het auditteam geschiedde door verscheidene malen hetzelfde onderwerp met verschillende geledingen te bespreken en aan de hand van additionele documentatie en - daar waar het de huisvesting en de materiële voorzieningen betreft- ook door eigen waarneming.

Verantwoording keuze gesprekspartners

Na overleg met de betreffende opleiding heeft het auditteam met in achtneming van de daartoe strekkende regels van de NVAO en op basis van zijn documentanalyse en de daaruit voortvloeiende specifieke aandachtspunten de keuze van de gesprekspartners vastgesteld.

Een open spreekuur maakte deel uit van het programma. Het auditteam heeft geconstateerd, dat de betreffende opleiding het open spreekuur tijdig en op correcte wijze onder de aandacht heeft gebracht van studenten en medewerkers.

Het oordeel van het auditteam vastgelegd in een conceptrapport werd aan de opleiding voorgelegd voor een toets op eventuele feitelijke onjuistheden.

Beslisregels

Volgens de NVAO-Beslisregels Accreditatie kan een onderwerp 'onvoldoende', 'voldoende', 'goed' of 'excellent' scores. Hobéon heeft de beslisregels toegepast, zoals deze zijn opgesomd in het 'Beoordelingskaders accreditatiestelsel hoger onderwijs, 22 november 2011'.

Wanneer er sprake is van verschillende varianten van een opleiding (bijvoorbeeld: voltijd, deeltijd en dual), dan moet uit de beoordeling blijken dat voor elke variant de basiskwaliteit is gewaarborgd op grond van de standaarden uit het betreffende beoordelingskader om te komen tot een positief eindoordeel over de opleiding.

Indien een opleiding onder één CROHO-registratie wordt aangeboden op meerdere locaties, kan de opleiding alleen voor accreditatie in aanmerking komen als uit de beoordeling blijkt dat elke locatie voldoet aan de in het betreffende kader genoemde standaarden voor basiskwaliteit.

Beperkte opleidingsbeoordeling

- Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval 'onvoldoende' indien standaard 1 of 3 als 'onvoldoende' beoordeeld wordt. Een onvoldoende bij standaard 1 kan niet leiden tot het toekennen van een herstelperiode door de NVAO.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'goed' zijn indien ten minste twee standaarden als 'goed' worden beoordeeld; waaronder in elk geval standaard 3.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'excellent' zijn indien ten minste twee standaarden als 'excellent' worden beoordeeld; waaronder in elk geval standaard 3.

BIJLAGE V   Lijst geraadpleegde documenten

Lijst geraadpleegde documenten, conform richtlijn van de NVAO

- Kritische reflectie opleiding.
- Organigram instelling / Organigram opleiding.
- Domeinspecifiek referentiekader en de eindkwalificaties / Schematisch programmaoverzicht.
- Inhoudsbeschrijving (op hoofdlijnen) van de programmaonderdelen, met vermelding van
  - eindkwalificaties, leerdoelen, werkvormen, wijze van toetsen, literatuur (verplicht / aanbevolen), betrokken docent(en) en studiepunten.
- Onderwijs- en examenregeling – OER.
- Overzicht van het ingezette personeel:
  - naam, functie, omvang aanstelling, graad en deskundigheid;
  - differentiatie in graad uitgedrukt in % van het totaal.
- Overzichtslijst van *alle* afstudeerwerkstukken van de laatste twee jaar.
- Overzicht van de contacten met het werkveld.
- Samenvatting en analyse recente evaluatieresultaten en relevante managementinformatie.
- Verslagen overleg in relevante commissies / organen.
- Documentatie over student- en docenttevredenheid.
- Toetsopgaven + beoordelingscriteria en normering en een representatieve selectie van gemaakte toetsen (presentaties, stageverslagen, assessments, portfolio's e.d.) en beoordelingen.
- Handboeken en overig studiemateriaal.
- Onderwijsbeleidsplan;
- Beleidsplan op het gebied van onderzoek in relatie tot de aangeboden opleidingen;
- Personeels(beleid)plan;
- voorzieningenplan;
- kwaliteitszorgplan.
- Door het panel te bepalen representatieve selectie van afstudeerwerkstukken van de afgelopen twee jaar met beoordelingscriteria en normering.
Overzicht van 19 afstudeerwerkstukken op studentnummer:

1.	1036990
2.	1049986
3.	1037418
4.	1040087
5.	1005772
6.	1009202
7.	1011440
8.	1009225
9.	1005090
10.	1013522
11.	1000660
12.	1011465
13.	1010728
14.	1036853
15.	1010573

Er zijn de laatste twee jaren geen deeltijdstudenten afgestudeerd bij SJD Leiden. De deeltijdopleiding is een periode niet aangeboden en er zijn geen inschrijvingen geweest, met andere woorden, er zijn géén studenten gestart. Het auditteam heeft, om zich toch een beeld te kunnen vormen van het afstudeerniveau van SJD deeltijdstudenten, de volgende vier deeltijdeindwerkstukken bestudeerd:

1. Juni 2010 is afgestudeerd: P. Kames (cohort 2006);
2. Mei 2010 is afgestudeerd: B Koers de Jong (cohort 2005);
3. Juni 2009 zijn afgestudeerd: M. Nijmeijer (cohort 2005)
en E. Platvoet (cohort 2005);
4. April 2007 zijn afgestudeerd: A. Sion (cohort 2000) en N. Kasmi
(cohort 2003).

BIJLAGE VI Overzicht auditteam

Samenstelling, korte functiebeschrijvingen (cv's) en onafhankelijkheidsverklaringen van voorzitter, leden en secretaris.

Samenstelling en expertise van het auditteam laten zich als volgt weergeven:

Panelleden	Expertise - audit - kwaliteitszorg	Expertise - onderwijs	Expertise - werkveld	Expertise - vakinhoud	Expertise - internationaal	Expertise - student- zaken
Voorzitter: Drs. G.J. Stoltenborg	X					
Werkvelddeskundige: Drs. J.A. Waal	X		X	X		
Vakdeskundige: Mr. N. Catthoor		X	X	X	X	
Studentlid: M. Knevel						X
Secretaris: Drs. G.W.M.C. Broers	X					

Op 10 juli 2012 heeft de NVAO goedkeuring gegeven aan de samenstelling van het panel Sociaal-Juridische Dienstverlening, [nr#000589], Hogeschool Leiden.

Korte functiebeschrijvingen panelleden

1	De heer G.J. Stoltenborg is senior adviseur bij de Hobéon Groep BV, heeft specifieke deskundigheid op het gebied van onderwijs en kwaliteitszorg en ruime ervaring als lead-auditor in het hoger (beroeps)onderwijs.
2	Mevrouw N. Catthoor is juriste en verbonden aan de Arteveldehogeschool in Gent als medewerker juridische dienst.
3	De heer J.A. Waal is algemeen directeur van de Stichting Het Juridisch Loket.
4	Mevrouw M. Knevel student SJD, Hogeschool van Amsterdam.

Secretaris

heer G.W.M.C. Broers	Gecertificeerd tot en met 31/12 2012
----------------------	--------------------------------------

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

De heer drs. G. J. Stoltenborg.

---

is als voorzitter gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Sociaal Juridische Dienstverlening.

---

aangevraagd door de instelling:

Hogeschool Leiden.

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats:
Den Haag.

Datum:
29 mei 2012.

Handtekening:

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

Mevrouw N. Calthoor, Gent (B).

TENNISDAANSTRAAT 63 B-3000 GENT

is als deskundige gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Sociaal Juridische Dienstverlening

aangevraagd door de instelling:

Hogeschool Leiden

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats:
Gent.

Datum:
7 juni, 2012.

Handtekening:

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

De heer drs. J.A. Waal.

Ruysdaellaan 23

3723CB Bilthoven

is als werkveldeskundige gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Sociaal Juridische Dienstverlening.

aangevraagd door de instelling:

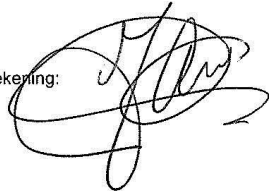
Hogeschool Leiden.

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats: Bilthoven

Datum: 7 juni 2012

Handtekening:

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

G. Broers, De Haag

is als ~~deskundige~~ / secretaris gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

S.J.D.

aangevraagd door de instelling:

Hogeschool Leiden

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats:

De Haag

Datum:

22/06/12

Handtekening:

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

Mevrouw M. Knevel, Zwanenburg.

---

is als studentdeskundige gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Sociaal Juridische Dienstverlening.

---

aangevraagd door de instelling:

Hogeschool Leiden.

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats:
Zwanenburg.

Datum:
8 juni 2012.

Handtekening:

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

G. Broers, De Haeg

is als ~~deskundige~~ / secretaris gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

S.J.D.

aangevraagd door de instelling:

Hogeschool Leiden

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats:

De Haeg

Datum:

22/06/12

Handtekening:

